

УДК 141.7:172,4(477)

Оксана Гук**КОНСТРУКТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ ТА ЙОГО ВПЛИВ
НА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ**

У статті проаналізовано проблему конструювання національної пам'яті та формування нової української культурної ідентичності в сучасних умовах. Автор розкриває сутність цієї проблеми через порівняльний аналіз основних понять: колективна, історична, культурна, комунікативна та віктимна пам'яті, використовуючи концептуальні підходи М. Гальбвакса, Я. Ассмана, П. Коннертона.

Ключові слова: конструкт національної пам'яті, колективна пам'ять, культурна пам'ять, комунікативна пам'ять, культурна ідентичність, соціетальна культура.

Oksana Huk**THE CONSTRUCT OF NATIONAL MEMORY AND ITS INFLUENCE
ON THE FORMATION OF UKRAINIAN CULTURAL IDENTITY**

The article is dedicated to the research of the relevant problems in modern conditions in Ukraine. The author justifies the necessity of development of the new construct of national memory, the formation of a new unified cultural identity and a young Ukrainian political nation. The scientific research is based on the phenomenological and hermeneutic methodology, as well as on the elements of psychoanalysis.

By means of comparative analysis the author analyzes the basic concepts of Western scholars regarding memory problems, particularly, M. Halbwachs, J. Assmann, P. Nora, P. Konnerton and others. Most of them use the term 'collective memory', which was introduced into scientific circulation by M. Halbwachs. At the same time, major attention is paid to structural and functional analysis of collective memory as to a social phenomenon, and to distinguishing different types of memory, which, to some extent, influence the formation of cultural identity.

The author identifies two main tendencies to solve issues of national memory policy in Ukrainian society: excessive and insufficient. In the context of the second tendency, which lies in insufficient attention of the state and society to the national memory policy, the author analyzes specific 'victim memory' as a kind of peculiar collective mechanism which leads to forgetting the past events that are experienced by society as traumatic.

Sociological researches argue that the history of the Ukrainian people in the twentieth century is full of traumatic events, the memory of which separates the current Ukrainian society. But Ukrainian society needs to discuss these issues in the public discourse. The events of the last three years, on the contrary, can consolidate the Ukrainian nation. So now it is very important to work on the elaboration of – common culture and societal values.

Key words: construct of national memory, collective memory, cultural memory, communicative memory, cultural identity, societal culture.

Оксана Гук**КОНСТРУКТ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПАМЯТИ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ
УКРАИНСКОЙ КУЛЬТУРНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ**

В статье анализируется проблема конструирования национальной памяти и формирования новой украинской культурной идентичности в современных условиях. Автор раскрывает сущность данной проблемы через сравнительный анализ основных понятий: коллективная, историческая, культурная, коммуникативная и вижтимная памяти, используя концептуальные подходы таких исследователей как М. Хальбвакс, Я. Ассман, П. Коннертон.

Ключевые слова: конструкт национальной памяти, коллективная память, культурная память, коммуникативная память, культурная идентичность, социетальная культура.

У сучасну епоху ми є свідками поглибленого інтересу націй до свого минулого, своїх глибинних коренів. Слідом за відомим французьким теоретиком пам'яті П. Норою можемо впевнено сказати, що живемо зараз «у добу торжества пам'яті... Світ затопила хвиля спогадів, міцно з'єднавши вірність минулому – дійсному або уявному – з почуттям приналежності, з колективною та індивідуальною самосвідомістю, з пам'яттю та ідентичністю» [7].

Очевидно, що філософська категорія пам'яті постає в тісному взаємозв'язку з проблемами національно-культурної ідентичності. І для нинішнього українського суспільства цей взаємозв'язок набуває особливої актуальності. Саме тому ми свідомо використовуємо поняття «конструкт національної пам'яті», розуміючи під конструктом певний ідеальний об'єкт, витворений свідомістю.

Метою нашої наукової розвідки є аналіз та узагальнення основних підходів щодо проблеми національної пам'яті у світовій та українській соціально-філософській думці та обґрунтування необхідності вироблення чіткої концепції конструювання колективної пам'яті української нації на сучасному етапі для примирення та консолідації українського суспільства.

Вважаємо, що найбільш доречно в цьому дослідженні застосувати феноменологічну методологію, оскільки конструкт національної пам'яті в нас постає як феномен, тобто самодостатнє явище, що само себе виявляє і безпосередньо дається свідомості. Також під час дослідження специфіки окремих аспектів української ментальності доречно застосувати методологію психоаналізу, проте найважливішою для нас є методологія герменевтики, за допомогою якої можна глибоко проаналізувати ключові поняття не лише через розуміння самих слів, а проникнувши в їх глибинний сенс. Також варто поєднати герменевтичний підхід із порівняльним аналізом глибинної суті ключових понять в українській мові та основних мов романської групи (англійської, французької, німецької).

У цьому контексті цілком погоджуємось із позицією М. Гайдегера: «Властиве місце перебування буття людини міститься в мові, незалежно від того, знає вона це чи ні, тоді той досвід, що ми його набуваємо з мовою, торкнеться нас у найпотаємніших глибинах нашого буття» [2, с. 135]. Саме через заглиблення в сенс ключових понять, які ми використовуємо у своєму повсякденному житті, ми зможемо збагнути специфіку ментальності того чи іншого народу, його світоглядні орієнтири та основи самоідентичності.

Такі відомі представники філософії мови, серед яких Г. К. Ліхтенберг, І. Гердер, В. фон Гумбольд, а також український філософ О. Потебня ще в ХІХ ст. підкреслювали, що мова є «душею народу», певною консолідуючою духовною енергією, вона втілює в собі своєрідність цілого народу.

Етнокультурна підстава національної ідентичності, яка нині є переважаючою у свідомості українців, виникла в період бездержавності і здійснювалася під керівництвом духовно-інтелектуальної еліти. У таких умовах глибинний інтерес до власної історії та культури є цілком оправданим. Ми є такими, якими нас сформувала наша історія, точніше, якими ми себе бачимо в історії. Як влучно зауважив один із відомих сучасних дослідників проблем пам'яті дослідник П. Коннертон, «існує важливий зв'язок між концепцією власної ідентичності та нашими ж різноманітними ментальними станами погляду на себе в минулому» [6, с. 43].

У сучасному «Європейському словнику філософій» категорії пам'яті приділено окрему особливу увагу. Автор статті французький дослідник Жан Болак пропонує визначати дане поняття (пам'ять) через «здатність опановувати та актуалізувати минуле, думку-спогад»; бо воно «охоплює діяльність духу у найширшому сенсі, що породжує численні асоціації, аж до військового насильства та нестями» [3, с. 351]. У контексті сучасних подій в Україні ми маємо можливість переконатися в тому, наскільки потужною є ця здатність людського духу, до яких гострих суперечностей може вона призвести як і всередині суспільства, так і між різними державами. Утвердження свого концепту пам'яті, своєї історичної правди через насильство, нав'язування своєї позиції може призвести до надзвичайно гострих конфліктів.

Очевидною є загроза міфологізації пам'яті, адже їй, як і багатьом іншим складним філософсько-психологічним поняттям, притаманна амбівалентність. З одного боку, її відроджують, відновлюють, шліфують як найцінніший скарб нації, а з другого – забувають, або ж підкоряються вже чітко сформованим міфологемам, закарбованих у минулому.

Таку амбівалентність Жан Болак цікаво демонструє через порівняльний аналіз французької та німецької мови (оскільки в англійській мові слова пам'ять – «memoire» і пам'ятати – «memoire» свідчать про латинське походження. Зокрема, він відзначає в німецькій мові спільний корінь у поняттях «Dank» (подяка) і «Gedanke» (думка), що є надзвичайно цікаво для заглиблення в глибинний сенс категорії пам'яті.

У французькій мові подвійність поняття пам'яті («memoire») виявляється в розрізненні між активною дією – «se rappeler» (пригадати) та майже мимовільною несподіваною появою – «se souvenir» (віддаватися спогадам). Будучи не-забуттям або формою антизабуття, пам'ять постійно пов'язана із забуттям, що прагне повернутися до природного стану та змушує до роботи відбору.

Тут важливо продемонструвати зв'язок між поняттями «пам'ять» із її протилежністю – «забуття». «Англійська (forget) та німецька (vergessen) мови вказують на потужність потоку, що відносить сліди досвіду немовби поза межі досяжності» – підкреслює Ж. Болак [3, с. 351].

Для повноти порівняльного аналізу звернемося до української мови. У тлумачному словнику категорію «пам'ять» визначено в декількох значеннях, серед яких виділимо найважливіші, на нашу думку: «1) здатність запам'ятовувати і відтворювати у свідомості минулі враження або користува-

тись якимось органом чуття; 2) запас вражень, що зберігаються у свідомості і можуть бути відтворені; 3) здатність розумно мислити, міркувати, свідомість».

Відповідно до цього дієслово «пам'ятати» позначає здатність «зберігати в пам'яті, не забувати, усвідомлювати, розуміти, враховувати, знати» [9, с. 627].

Водночас категорію «забуття» також подано в декількох значеннях: «1) стан того, хто відсторонився від щоденних турбот; 2) стан глибокої задуми; 3) втрата відчуття довколишньої дійсності, стан дрімоти, втеча від дійсності». Дієслово «забувати» означає: «1) не зберігати чого-небудь у пам'яті; 2) переставати думати, переставати відчувати вдячність, пошану; 3) нехтувати кимось чи чимось» [9, с. 310]. Останні два значення підкреслюють дуже важливий глибинний сенс, особливо на рівні колективної пам'яті нації – втрата почуття вдячності перед своїми предками. Очевидно, тут можемо простежити аналогію з німецькою мовою.

Щодо останнього запропонованого значення поняття пам'яті, то воно також надзвичайно важливе, оскільки вказує на спорідненість із свідомістю, здатністю розумно мислити, знати. Це вагомий аспект із погляду розуміння специфіки ідентичності, що з позиції психологічного аналізу є певним ірраціональним феноменом, але на основі якого формується така базова характеристика як довіра до певного способу, певного стилю життя. І тут ми знаходимо точку дотику між ірраціональними та раціональними аспектами нашої психіки. Таким чином, знаходимо можливість через чіткі раціональні механізми впливати на глибинний підсвідомий рівень нашої ментальності. Саме через конструювання власної пам'яті впливати на формування нової ідентичності, шукати те спільне, що здатне об'єднати в нашому нинішньому суспільстві представників різних національних ідентичностей у єдину політичну націю.

У філософському енциклопедичному словнику, виданому Інститутом філософії ім. Г. Сковороди дослідник П. Йолон пропонує гносеологічне визначення пам'яті: «Одна із пізнавальних здатностей, яка полягає у мимовільному закріпленні, збереженні і відтворенні у свідомості суб'єкта здобутих у процесі пізнавальної діяльності відомостей про суб'єктивний і об'єктивний світи, результати їх творчої переробки, умов і способів відображення». При тому він виділяє індивідуальну і колективну або соціальну пам'яті. Саме друга виражається в проявах суспільно-історичного досвіду, суспільній свідомості, культурі і реалізується через спілкування [10, с. 463].

Дослідник Є. Андрос визначає пам'ять соціальну як «колективну пам'ять людства, поза генетичну пам'ять людини, скарбницю її виробничого, пізнавального і комунікативного досвіду, що виступає основою творчої діяльності і базою формування духовного світу...» [10, с. 463]. При тому він зазначає, що соціальна пам'ять виступає як «реалізація культурної спадкоємності на рівні духовно-практичного та духовного освоєння світу,... зумовлює здійснення загальнозначущого через життєдіяльність індивіда, смисложиттєвий пошук окремого носія як складової універсаму людського буття» [10, с. 463].

Отже, ми зіткнулися з тим, що є доволі різні підходи до класифікації різних видів пам'яті. Дослідники виділяють історичну, колективну, соціальну пам'яті. Тобто вже на рівні понятійно-категоріального апарату ми можемо спостерігати дискусію дослідників. Варто зазначити, що західноєвропейські дослідники, починаючи від М. Гальбакса, оперують зазвичай поняттям «колективна пам'ять». На особливу увагу тут заслуговують також дослідження Я. Ассмана, П. Нори, П. Коннертона, Г. Розенталь, Дж. Верча, А. Мегіла, Б. Міштал, І. Ірван-Зарецької та інших.

Водночас на пострадянському просторі більш усталеним є поняття «історична пам'ять». Серед українських дослідників варто відзначити М. Рябчука, О. Кісь, Я. Грицака, В. В'ятровича, Н. Яковенко, Ю. Зернія, М. Киридона, І. Симоненка та інших.

Походження поняття «колективна пам'ять» зазвичай пов'язують із французьким мислителем М. Гальбаксом, який ще у своїй першій праці, спеціально присвяченій цій проблемі, – «Соціальні рамки пам'яті» (1925 р.) – підкреслював, що «наше індивідуальне мислення є здатним пам'ятати тільки тому, що перебуває в цих *соціальних* (курсив наш – О. Г.) межах і бере участь у колективній пам'яті» [11, с. 29]. Під «соціальними рамками» автор розумів цілу систему суспільних цінностей, традицій, ідеалів, які окреслюють межі світогляду людини відповідно до соціальної групи, з якою вона себе ідентифікує. Зокрема, до цієї системи цінностей, на думку дослідника, належить і категоріальний апарат, вироблений конкретною мовою. Очевидно, що мова народу визначає його світогляд.

Таким чином, колективна пам'ять – це конструкт колективної творчості. На думку французького дослідника, кожна соціальна група, кожна нація створює пам'ять про своє минуле, що своєю чергою, формує ідентичність (національно-культурну) цієї групи щодо інших соціальних груп, націй та народностей. Однак це не є сталий і законсервований феномен, сформований одноразово і назавжди. Соціальна група змінює цей феномен, відповідно до вимог часу і кожного нового покоління, в такий

спосіб демонструє власне уявлення, про те, яким було його минуле. Таким чином, соціальні межі колективної пам'яті є гнучкими і динамічними, а тому можуть змінюватися.

У своїх подальших працях М. Гальббакс розрізняє три основні конструкти пам'яті: автобіографічну, історичну та колективну. На нашу думку, тут доречно детальніше зупинитися на класифікації мислителя, щоб згодом порівняти її з іншими підходами та виробити власний, доречний для специфіки сучасного українського суспільства. «Автобіографічна пам'ять», за М. Гальббаксом, базується на безпосередньому життєвому досвіді особистості, тому вона дуже індивідуальна та особистісна, навіть екзистенційна. А «історична пам'ять» – це те, що формується на базі історичних праць, а значить офіційної історичної концепції. І саме цей вид пам'яті конструюється соціальними і державними інституціями. До того ж, витримати випробування часом історична пам'ять може лише за умови міцної опори на соціальний контекст.

Щодо «колективної пам'яті», то під нею дослідник розуміє активне минуле, що формує нашу ідентичність. Процес, завдяки якому індивідуальні спогади інтегруються в колективну пам'ять, дослідник пов'язує із традицією, яка зберігає, закріплює чи модифікує соціальні межі [12]. Звідси випливає, що колективна пам'ять є надзвичайно важливою і її необхідно дуже делікатно і скрупульозно враховувати в процесі вироблення концепції офіційної історичної пам'яті, яка повинна сприйматися суспільством як правда, така, що відповідає історичній дійсності. Тоді цей процес закріплюється через певні ритуальні дії, традиційні святкування тощо. І все це надзвичайно важливі компоненти у формуванні національно-культурної ідентичності. Ці явища є доволі консервативними, водночас зміни і коригування традицій часто стають нагальною вимогою конкретної епохи. Проте при ініціюванні цих змін важливо враховувати психологічні аспекти формування нових установок у суспільній свідомості.

Саме тому в центрі уваги дослідників, ми вважаємо, слід поставити активне дослідження основних методик та технік реконструкції минулого, для формування власної концепції історичної пам'яті українського народу. Також слід чітко систематизувати основні категорії. Але, що найважливіше, вміти знаходити спільні точки дотику і виробляти спільну систему цінностей через призму сприйняття і розуміння свого минулого у представників різних національно-культурних ідентичностей сучасного українського суспільства.

Щодо проблеми систематизації основних категорій, цікавими будуть також міркування німецького дослідника Я. Ассмана, який диференціював уже поняття колективної пам'яті, виділивши структурно «комунікативну» та «культурну» пам'яті. Так, поняття «культурна пам'ять», на його думку, стосується зовнішнього виміру людської пам'яті, тобто суспільних і культурних умов, які впливають на особливості сприймання, утримання певної інформації у пам'яті, її сили й потужності [1, с. 152]. При чому ця культурна пам'ять має своєрідні «точки фіксації», тобто важливі, вирішальні й доленосні події минулого (своєрідна інтерпретація соціальних меж» М. Гальббакса). І дослідник наголошує на тому, наскільки важливо підтримувати ці «точки фіксації» за допомогою ритуалів, текстів, цінних культурних артефактів, а також шляхом інституційних комунікацій (громадських заходів, святкувань). У такий спосіб у культурній пам'яті суспільства вироблятимуться своєрідні «фігури пам'яті» (термін Я. Ассмана).

Отже, підсумуємо: концепт культурної пам'яті охоплює цілий комплекс важливих текстів, ритуалів, символів, образів, різноманітних артефактів, традицій і святкувань, який забезпечує формування певного колективного знання, тобто усвідомлення кожним представником своєї приналежності до цієї групи, бо саме це спільне минуле і єднає цю групу, сприяє формуванню єдиної національно-культурної ідентичності, на протигагу іншим, чужим ідентичностям. Фактично, Я. Ассман накреслює чітку методологію формування конструкту культурної пам'яті. Тобто концептуалізує поняття «культурна пам'ять», розглядаючи її як символічну форму передачі та актуалізації культурних смислів, що виходить із меж окремих людей і формалізується в різних меморіальних знаках – пам'ятних місцях, датах, церемоніях, пам'ятниках тощо.

Натомість під «комунікативною пам'яттю», дослідник розуміє спогади сучасників подій про нещодавнє минуле, безпосередніми свідками якого вони були, пережили їх безпосередньо. Ці спогади можуть передаватися в межах декількох поколінь (зазвичай двох-трьох) і підсилюватися повсякденними дискурсами, в умовах безпосередньої комунікації, живого спілкування між людьми. Ця пам'ять відображає власні уявлення членів групи про те, що вони вважають своїм минулим, і на цій основі консолідує групу. Це жива пам'ять, критерії істинності якої безпосередньо впливають з індивідуальної та групової потреби в ідентифікації.

Слідом за М. Гальббаксом, Я. Ассман наголошує на тому, що минуле неможливо законсервувати. І як би ми не намагалися його зберегти, воно постійно опосередковується сучасним, інтерпретується

по-новому. Те, як відбувається це опосередкування та інтерпретація, залежить від духовних потреб покоління, інтелектуального потенціалу як окремих індивідів, так і великих соціальних груп. Особливо важливу роль тут повинна відігравати духовно-інтелектуальна та політична еліти, оскільки саме в її компетенції вибудовувати основні смисли та символи, які закладають підвалини культурної пам'яті. Її істинність повинна підтверджуватися особистими спогадами очевидців тих чи інших подій, хоча вони будуть стосуватися тільки нещодавнього минулого. А спірні, болючі питання, які стосуються нещодавнього минулого слід обов'язково обговорювати у відкритих громадських дискурсах. Яскравий приклад такої проблеми на сучасному етапі – події Другої світової війни. Сьогодні ще залишилися живими як ветерани Радянської армії, так і воїни УПА, які воювали один проти одного. Залишилися живими очевидці подій, які пам'ятають як нацистську окупацію, так і радянський комуністичний режим. Їхня особиста («автобіографічна») пам'ять та власна інтерпретацій подій власного минулого життя призводить до серйозних зіткнень та протиріч, якими довгі десятиліття маніпулювала офіційна влада, дотримуючись давнього імперського принципу «Поділяй і владарюй». Тому так важливо зараз, ставлячи перед собою ціль об'єднати, а не роз'єднати українське суспільство, не замовчувати ці проблеми і не дозволяти використовувати себе як об'єкт зовнішніх маніпуляцій, а відкрито обговорювати ці проблеми.

Очевидно, що такий живий дискурс дозволить, по-перше, звести до мінімуму викривлення історичних фактів, по-друге, сформувати погляд на минулі події зсередини, а не на підставі застиглих догм, по-третє, організувати виховний процес на принципах толерантності та взаємоповаги. І, нарешті, що на нашу думку, найважливіше, сприятиме формуванню світогляду вільних особистостей, здатних критично мислити, аналізувати, робити необхідні висновки. Прагнення виховувати патріотичних громадян своєї країни не може бути оправданням для цинічних маніпулювань свідомістю молодого покоління. Важливо при цьому закладати міцну базу ціннісних орієнтирів та пріоритетів. І тільки в такому випадку, ми зможемо говорити про формування нового конструкту «колективної» (за М. Гальбваксом) чи «культурної» (Я. Ассманом), який дозволить вибудувати стратегію політики національного примирення українського суспільства. Саме тому, ми вважаємо, тут доречно використовувати поняття «конструкт національної пам'яті», який впливатиме на формування нової національно-культурної ідентичності українців.

Водночас слід зауважити, що варто уникати крайнощів чи таких протилежних тенденцій у ставленні до проблем національної пам'яті як: 1) тенденція надмірності (коли сформована чітка цілеспрямована політика на вироблення механізму забезпечення сталої ідентичності через утримування минулого); 2) тенденція нестачі, своєрідного «колективного забування», за визначення американського дослідника П. Коннертона (ця тенденція зазвичай пов'язана із проблемою травматичної чи віктимної пам'яті). У першому випадку ми стикаємося із загрозою формування застиглої, законсервованої, єдино правильної ідеології, що притаманна тоталітарній системі; у другому випадку найчастіше стикаємося із наслідками моделі своєрідної пострадянської амнезії.

Обидві тенденції тяжіють до певних крайностей, які перешкоджають виробленню здорового підходу до проблеми формування відкритої політики національної пам'яті.

І для психологічного здоров'я сучасної української нації, і заради її майбутнього ми не маємо морального права замовчувати спірні і болючі сторінки нашої історії. Мовчання становить особливу небезпеку не лише для тих людей, які пережили цю травму, але й для суспільства загалом, оскільки саме така колективна амнезія і призводить до глибоких психологічних комплексів нації та суспільства. Про це дуже промовисто пише Г. Розенталь: «Якщо досвід не може бути артикульованим, то виникає небезпека того, що жертви «застрягнуть» пережитому, не зможуть дистанціюватися від минулого» [8].

Цю проблему можна екстраполювати і на індивідуальний травматичний життєвий досвід особистості. Психологічні механізми захисту, що їх почав досліджувати ще З. Фройд, можуть бути різноманітними. Однак «втеча» від проблем і болісних переживань минулого аж ніяк не сприяють їх вирішенню, а тим більше психологічному здоров'ю травмованої особистості. Основне завдання методу психоаналізу полягає в тому, щоб допомогти пацієнту збагнути суть проблеми, раціонально її осмислити, зробити відповідні висновки і не повторювати схожих помилок у майбутньому. Така позиція характеризує здорову і психологічно зрілу особистість, тоді як замовчування цих проблем є ознакою інфантильного, незрілого індивіда. Схожа ситуація вимальовується і в питанні віктимної пам'яті суспільства. Спірні і болючі сторінки нашої історії загострюють безліч колективних травм.

Як доречно наголошує сучасна українська дослідниця О. Кісь, розглядаючи таку проблему, зокрема, в контексті такої гострої колективної травми для української пам'яті як Голодомор, «лише за умови створення суспільних інституцій (громадських об'єднань, дослідницьких установ, слідчих

комісії тощо) для вивчення обставин тих чи інших травматичних подій чи явищ формується необхідний соціокультурний контекст – публічний простір – у якому можуть пролунати і бути почутими голоси та історії жертв» [4].

До того ж, соціологічні дослідження свідчать, що в українському суспільстві нині немає жодної історичної особи, події, факту з давньої історії, а особливо історії ХХ століття, які б слугували об'єднуючим чинником для всієї нації. Навпаки, питання мови, традицій, історичних персоналій та фактів служать швидше роз'єднуючим чинником, тобто підстав для загострення травматичної пам'яті більше, ніж достатньо.

Натомість новітня історія, а особливо події останніх трьох років, незважаючи на їх болючість та травматичність, виявилися наповненими фактами, що зможуть бути консолідуючим чинником для формування нової української ідентичності та соціетальної культури. Йдеться про культуру загальнонаціонального рівня, яка матиме інтегруючий, консолідуючий вплив на різні групи полікультурного українського суспільства. І найголовнішою особливістю цієї культури, на чому, зокрема наголошує сучасна українська дослідниця А. Колодій, є формування переважаючих ціннісних акцентів [5]. Тобто йдеться про вироблення чіткої системи цінностей, які виражатимуть спільне бачення свого майбутнього, певні соціальні та національно-культурні ідеали.

Отже, ми маємо нині вагомні підстави для вироблення нового конструкту національної пам'яті, який повинен відіграти консолідуючу роль для українського суспільства. До цього процесу слід залучати як духовно-інтелектуальну, так і політичну еліту суспільства, а також інституції громадянського суспільства. І тільки на основі широкого суспільного дискурсу із залученням безпосередніх очевидців подій із різних регіонів України, активізуючи комунікативну пам'ять, зможемо виробити спільні соціальні межі, у яких будуть закладатися основні цінності і формуватиметься в такий спосіб нова соціетальна культура та нова культурно-національна ідентичність. Це дозволить виробити в сучасному українському суспільстві єдину стратегію формування національної пам'яті, яка сприятиме досягненню надзвичайно важливої і прагматичної мети – формування нової української політичної нації.

Література:

1. Ассман Я. Культурная память : письмо, память о прошлом и политическая идентичность в высоких культурах древности [Текст] / Я. Ассман ; пер. с нем. М. М. Сокольской. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – С. 152. – Режим доступа : www.philol.msu.ru/~discours/images/stories/speckurs/assman.pdf. – [Studia historica].
2. Гайдегер М. Дорогою до мови [Текст] / М. Гайдегер ; пер. з нім. В. Кам'янець. – Львів : Літопис, 2007. – 232 с.
3. Європейський словник філософій: лексикон неперекладностей [Текст] / пер. з фран. – 2-ге вид., випр. – К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2011. – Т. 1. – 576 с.
4. Кісь О. Колективна пам'ять та історична травма : теоретичні рефлексії на тлі жіночих спогадів про Голодомор / О. Кісь // Україна модерна [Електронний ресурс] : міжнар. інтелект. часоп. – 2013. – 22 листоп. – Режим доступу : <http://uamoderna.com/md/216-216>.
5. Колодій А. Соціетальна культура як чинник національної консолідації / А. Колодій // Консолідація українського народу : конституційно-правові аспекти [Текст] : зб. стат. за матер. наук.-практ. конф. (28 лютого – 1 березня 2013 р., м. Львів) / ЛНУ ім. Івана Франка. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – С. 40–54.
6. Коннертон П. Як суспільства пам'ятають [Текст] / П. Коннертон ; пер. з англ. С. Шліпченко. – К. : Ніка-Центр, 2004. – С. 43.
7. Нора П. Всемирное торжество памяти / П. Нора // Неприкосновенный запас : дебаты о политике и культуре [Текст] : журн. – М. : [б. и.], 2005. – № 2/3(40/41). – С. 202.
8. Розенталь Г. Цілюща дія розповідання історій: до питання про умови розповідання історій у контексті дослідження та терапії / Г. Розенталь // Схід-Захід [Електронний ресурс] : істор.-культуролог. зб. – Вип. 11/12 : Усна історія в сучасних соціально-гуманітарних студіях : теорія і практика досліджень / за ред. В. Кравченка та Г. Грінченко. – Х., 2008. – С. 52. – Режим доступу : https://keui.files.wordpress.com/2010/12/04_rosenthal.pdf.
9. Сучасний тлумачний словник з української мови [Текст] / за заг. ред. д. філол. н., проф. В. В. Дубічинського. – Х. : ВД «ШКОЛА», 2006. – 1008 с.
10. Філософський енциклопедичний словник [Текст]. – К. : Абрис, 2002. – 742 с.
11. Хальбвакс М. Социальные рамки памяти [Электронный ресурс] / М. Хальбвакс ; пер. с франц. и вступ. статья С. Н. Зенкина. – М. : Новое издательство, 2007. – Режим доступа : http://lib100.com/book/memory/frames_memory.
12. Хальбвакс М. Коллективная и историческая память / М. Хальбвакс // Неприкосновенный запас: дебаты о политике и культуре [Текст] : журн. – М. : [б. и.], 2005. – № 2/3 (40/41). – С. 22–36.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри європейської інтеграції та права Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії управління при Президентові України, протокол № 10 від 29 лютого 2017 р.